

4. Шапкин А. С. Экономические и финансовые риски. Оценка, управление, портфель инвестиций: Монография. – М.: Издательско-торговая корпорация „Дашков и К”, 2003. – 544 с.: ил.
5. Балдин К. В. Риск-менеджмент: Учебное пособие /К. В. Балдин. – М.: Эксмо, 2006. – 368 с. – (Риск-менеджмент).

***Аннотация.** Представлены основные методы оценки экономических рисков. Показан анализ наиболее распространенных методов количественного анализа рисков. Предложен алгоритм анализа риска. Рассмотрены такие основные методы анализа риска как метод аналогий, анализ чувствительности, методы экспертно-статистического моделирования, анализ риска возможных убытков. Определены позитивные моменты количественного анализа рисков.*

***Ключевые слова:** экономические риски, риск-менеджмент, оценка риска.*

***Summary:** In article the basic methods of an estimation of economic risks are presented. The analysis of the most widespread methods of the quantitative analysis of risks is shown. The risk analysis algorithm is offered. Such basic methods of the analysis of risk as are considered: a method of analogies, the sensitivity analysis, methods of statistical modelling, the analysis of risk of possible losses. The positive moments of the quantitative analysis of risks are defined.*

***Keywords:** economic risks, risk-management, assessment of risk.*

УДК 631.16:657.1

Ю.А. Хоптинець, аспірант ПДАТУ*

ОБЛІК ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИКА

Розглянуто основні аспекти облікового забезпечення коштів державної фінансової підтримки, що отримують сільськогосподарські підприємства. Визначено основні форми бюджетного фінансування і запропоновано удосконалення обліку фінансової державної підтримки.

***Ключові слова:** бюджетна підтримка, дотація, субсидія, механізм здешевлення кредитів.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сільське господарство є однією з найуразливіших галузей національної економіки і тому вимагає постійної підтримки з боку держави. Такою підтримкою є бюджетне фінансування. Видатки з державного бюджету на підтримку аграрного сектору економіки надаються підприємствам у вигляді дотацій, субсидій, субвенцій тощо. При цьому щорічно ми спостерігаємо внесення змін до законодавства, що регулює процес бюджетного фінансування. Це вимагає відповідного облікового забезпечення відображення надходження і використання коштів фінансової підтримки в бухгалтерському обліку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Особливості державної підтримки сільського господарства у своїх працях розглядають такі вчені як І. Білоус, Д. Карич, О. Бородіна, Ю. Коваленко, В. Андрійчук, С. Дем'яненко, П. Лайка, Т. Остапко, Т. Єфименко. Питання обліку коштів державної підтримки розглядаються у працях В.М. Жука, І.В. Герасимчука, В.М. Мегелиці, П.Т. Саблука, П.Л. Сука.

Метою статті є висвітлення облікового забезпечення коштів державної фінансової підтримки наданої аграріям. Для досягнення поставленої мети в статті вирішуються такі завдання:

- визначається економічна суть бюджетної підтримки;
- розглядаються форми бюджетної підтримки;
- розглядається методика відображення коштів на рахунках бухгалтерського обліку відповідно до основних форм бюджетної підтримки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Після вступу України до Світової організації торгівлі зрозуміло, що сільськогосподарські виробники підпадають під дію законів європейського

**Науковий керівник – кандидат економічних наук, професор Слободян В.Д.*

економічного простору. Це, в свою чергу, має як позитивні, так і негативні наслідки. Як зазначає А.Г. Борщ, "... на 5-7 років необхідно запровадити адаптаційний період та передбачити застосування інструментів державного регулювання, які дають змогу суттєво пом'якшити втрати від інтеграції" [2].

Державне регулювання включає в себе також і державну підтримку виробника.

А.Г. Борщ говорить: "Бюджетна підтримка виступає найважливішою складовою державного регулювання аграрного сектору й полягає в розробці ефективного механізму формування та використання фінансових ресурсів держави з метою підвищення конкурентоспроможності галузі, виробництва якісних і безпечних продуктів харчування та збереження навколишнього природного середовища" [2].

Чіткого визначення поняття „бюджетна підтримка” в українському законодавстві немає, але можемо зрозуміти суть державної фінансової підтримки сільського господарства, якщо визначимо її складники.

Ряд науковців вирізняють дві форми державної фінансової підтримки:

- 1) сільськогосподарські виробники не сплачують до бюджету фіскальні платежі, оскільки вони отримують їх у вигляді пільг;
- 2) бюджетні асигнування для підтримки виробництва сільськогосподарської продукції.

Відповідно до першої форми державної підтримки сільськогосподарські товаровиробники підлягають пільговому оподаткуванню. До валових доходів звітного періоду платники податку на прибуток включають суми отриманих з бюджету дотацій та субсидій. А коли дотації чи субсидії витрачаються господарством для його потреб, то вказані суми витрат включаються до складу валових витрат. Таким чином, отримані підприємством дотації та субсидії не змінюють величину податку на прибуток, що сплачує підприємство.

Сільськогосподарські виробники також мають деякі пільги при сплаті податку на додану вартість. Однією з них є те, що сільськогосподарські товаровиробники звільняються від сплати до бюджету суми податку на додану вартість щодо операцій із продажу товарів (робіт, послуг) власного виробництва, включаючи продукцію, виготовлену на давальницьких умовах з власної сільськогосподарської сировини, за виключенням операцій з продажу переробним підприємствам молока та живої маси тварин.

Друга форма бюджетної підтримки передбачає надходження коштів товаровиробникам з бюджету на підставі бюджетних програм з підтримки сільського господарства, так зване бюджетні асигнування.

У Бюджетному кодексі України зазначено, що бюджетне асигнування – повноваження, надане розпоряднику бюджетних коштів відповідно до бюджетного призначення на взяття бюджетного зобов'язання та здійснення платежів з конкретною метою в процесі виконання бюджету.

На теперішній час бюджетна підтримка регулюється Державною цільовою програмою розвитку українського села на період до 2015 року, затвердженою Постановою КМУ від 19.09.2007 р. № 1158 та Угодою про сільське господарство, укладеною під час Уругвайського раунду.

Щороку розмір коштів, які виділяються з державного бюджету на підтримку сільського господарства, визначає закон України про державний бюджет на наступний рік.

Нелеп В.М. зазначає, що держава надає підтримку сільськогосподарським підприємствам за такими напрямками:

- цінова політики і підтримка доходів сільськогосподарських товаровиробників полягає у встановленні заставних цін, наданні державних дотацій і субсидій, встановленні граничних рівнів цін (тарифів) на електроенергію, газ і нафтопродукти вітчизняного виробництва, які використовуються сільськогосподарськими підприємствами;
- частка витрат державного бюджету України на фінансування розвитку сільського господарства повинна становити не менше 5% витрат бюджету;
- для сільськогосподарських товаровиробників встановлюється режим спеціального кредитування, який враховує особливості ведення сільськогосподарського виробництва в умовах здійснення економічної та земельної реформ на селі [5].

Розглянемо детальніше деякі види бюджетного фінансування.

Як було зазначено вище, кошти для підтримки сільськогосподарського виробництва надаються у вигляді дотацій, субсидій, субвенцій.

Дотація (від лат. dotatio – пожертвування, подарунок) в широкому розумінні – це одна з форм субсидій, за якої з державного або місцевого бюджетів виділяються грошові кошти для

надання фінансової допомоги збитковим галузям, підприємствам [1]. Іншими словами дотація – це допомога від держави, яка надається безповоротно. Вона, як правило, не має цільового призначення, а надається товаровиробникам для покриття частини витрат, що дозволяє їм уникнути банкрутства або зберегти галузь, якщо вона збиткова.

Субсидія – державна фінансова допомога, що не передбачає компенсації у вигляді спеціально обумовлених виплат або товарів і послуг в обмін на проведені платежі.

Субвенція – державна фінансова допомога місцевим органам влади або окремим галузям економіки, що надається на визначені цілі [7].

Також напрямом державної фінансової підтримки є система кредитного забезпечення сільського господарства. Важливим елементом цієї системи є надання кредитів за рахунок державних ресурсів та компенсації за рахунок державного бюджету ставки за кредитами комерційних банків сільськогосподарським товаровиробникам та іншим підприємствам АПК. Це так звана державна програма фінансової підтримки підприємств АПК через механізм здешевлення кредитів, яка спрямована на стимулювання грошового кредитування та поліпшення умов надання кредитів підприємствам АПК. Головна мета програми – заміна практики прямої участі держави в кредитному забезпеченні АПК України ринковими стимуляційними інструментами, одним з яких є механізм здешевлення кредитів. На даний час в Україні діє Порядок використання у 2009-2013 роках бюджетних коштів, що спрямовуються на підтримку підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів. Цей Порядок передбачає, що часткова компенсація відсоткової ставки надається позичальникам за такими напрямками:

- за залученими короткостроковими кредитами;
- за залученими середньостроковими кредитами;
- за залученими довгостроковими кредитами.

Компенсація відсоткової ставки надається на конкурсній основі підприємствам агропромислового комплексу в національній та іноземній валюті, згідно з укладеними договорами [6].

Проте, як свідчать дослідження, такий механізм має як ряд переваг, так і ряд недоліків. По-перше, важливим є правильне визначення розміру часткової компенсації відсоткової ставки залежно від пріоритетних цілей використання. Зокрема, О.Є. Гудзь та А.В. Сомик зазначають, що за довгостроковими кредитами на цілі розвитку галузі тваринництва, технічного переоснащення господарського виробництва, впровадження нових ресурсозберігаючих технологій розмір часткової компенсації процентної ставки має бути більшим, ніж за короткостроковими кредитами на поточні потреби [3].

Важливим є економне використання бюджетних коштів, для цього необхідно в першу чергу кредитувати ті галузі сільського господарства, які найбільше цього потребують.

Недоліком механізму здешевлення кредитів є невідповідність деяких напрямів цільового використання пільгових кредитів економічно обґрунтованим строкам кредитування. Також дослідники підкреслюють, що одним із недоліків державної програми фінансової підтримки є недосконалість механізму розподілу лімітів бюджетних коштів за регіонами.

Відповідно до методичних рекомендацій з відображення в бухгалтерському обліку коштів державної фінансової підтримки підприємств АПК бюджетні кошти поділяються на:

- 1) кошти на фінансування поточних витрат суб'єктів господарської діяльності (поточні трансферти):
 - бюджетні доплати до реалізаційної ціни товарів (дотації);
 - бюджетні виплати на повну або часткову компенсацію поточних витрат господарської діяльності (субсидії);
- 2) кошти на часткову компенсацію капітальних витрат суб'єктів господарювання (капітальні трансферти).

Трансфертні платежі є невідплатними і безповоротними і не являють собою придбання товарів чи послуг, надання кредиту або виплату непогашеного боргу. Трансферти населенню можуть надаватись як у готівковій формі, так і шляхом оплати рахунків.

До поточних трансфертів відносяться дотації і субсидії.

Капітальні трансферти (видатки державного бюджету за кодом економічної класифікації видатків бюджету 2410 “Капітальні трансферти підприємствам (установам, організаціям)” – невідплатні односторонні платежі органів управління, які не ведуть до виникнення або погашення фінансових вимог; передбачені на придбання капітальних активів, компенсації

втрат, пов'язаних з пошкодженням основного капіталу або збільшення капіталу одержувачів бюджетних коштів.

Сільськогосподарські підприємства, які отримують кошти, що носять характер цільового фінансування, відповідно до чинного законодавства обліковують їх згідно з вимогами національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку, Плану рахунків бухгалтерського обліку та інструкції про його застосування.

У Плані рахунків для бухгалтерського обліку коштів цільового фінансування, які підприємство отримує з бюджету, передбачено рахунок 48 „Цільове фінансування і цільові надходження”. За кредитом рахунку 48 “Цільове фінансування і цільові надходження” відображаються кошти цільового призначення, для фінансування певних заходів, за дебетом – використані суми за певними напрямками, визнання їх доходом, а також повернення невикористаних сум. Проте існуючий план рахунків не дає можливості за допомогою рахунку 48 деталізувати інформацію про вид бюджетних коштів, які отримує сільськогосподарське підприємство. Тому ми пропонуємо для більш повного відображення інформації про бюджетні кошти внести в робочий план рахунків підприємства субрахунки:

- 481 „Цільове фінансування на поточні витрати”;
- 482 „Цільове фінансування на капітальні витрати”;
- 483 „Компенсація відсотків за банківські кредити”.

Аналітичний облік коштів цільового фінансування і цільових надходжень та їх витрачання проводиться за призначенням та джерелами надходжень. Для цього до рахунку 48 “Цільове фінансування і цільові надходження” відкривають аналітичні рахунки 2-4-го порядків.

Відповідно до чинного законодавства кошти цільових бюджетних програм також спрямовуються на покриття капітальних витрат підприємства.

До них належать:

- придбання певних видів техніки;
- придбання племінної худоби;
- закладення і виращування багаторічних насаджень тощо.

Для таких випадків розмежовується облік джерел фінансування капітальних інвестицій за рахунок власних коштів та за рахунок коштів фінансової підтримки.

Кошти державних програм фінансової підтримки можуть надходити на поточний рахунок підприємства-одержувача, відкритий в установі обслуговуючого банку, або на рахунки підприємств, відкриті в органах Державного казначейства, залежно від встановленого порядку отримання та використання. Для обліку операцій з бюджетними коштами підприємства використовують субрахунки 311 “Поточні рахунки в національній валюті” та 313 “Інші рахунки в банку в національній валюті” рахунку 31 “Рахунки в банках” [4].

За дебетом рахунку 31 “Рахунки в банках” у кореспонденції з кредитом рахунку 48 “Цільове фінансування та цільові надходження” (в розрізі аналітичних рахунків) відображаються господарські операції по надходженню коштів бюджетного фінансування, які носять цільовий характер.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 “Дохід” передбачає наступні критерії визнання або не визнання бюджетного (цільового) фінансування доходом:

- цільове фінансування не визнається доходом доти, поки не існує підтвердження того, що воно буде отримане та підприємство виконає умови щодо такого фінансування.

Тобто цією вимогою встановлено, що підприємство не може відобразити кошти цільового бюджетного фінансування як дохід звітного періоду, доки не буде одержано рішення комісії про включення даного підприємства до реєстру (переліку) одержувачів коштів за бюджетною програмою і не одержить кошти фактично, а за програмами, що передбачають цільове використання коштів, або конкретні умови – до того часу, поки не використає їх за цільовим призначенням або не виконає передбаченої умови.

Відповідно до п. 17 П(с)БО 15 отримане цільове фінансування визнається доходом протягом тих періодів, в яких були здійснені витрати, пов'язані з виконанням умов цільового фінансування. Тобто, коли підприємство отримує кошти бюджетного фінансування, щоб використати їх на потреби некапітального характеру, які виникатимуть протягом кількох звітних періодів, то в складі доходу такі кошти визнаватимуться не відразу після надходження, а частинами.

Кошти, виділені з бюджету на фінансування капітальних витрат, визнаються доходом протягом періоду корисного використання відповідних об'єктів фінансування пропорційно сумі нарахованої амортизації цих об'єктів.

Необхідно зазначити, що кошти цільового фінансування, які отримує підприємство для компенсації витрат, та кошти державної підтримки виробника, умови витрачання яких не

контролюються, відображаються в бухгалтерському обліку як дебіторська заборгованість і одночасно як дохід.

Висновки та пропозиції. Таким чином можна сказати, що ефективність використання коштів фінансової підтримки сільськогосподарського виробника багато в чому залежить від достовірного, своєчасного і повного відображення в бухгалтерському обліку їх надходження та використання. Як показало наше дослідження, на даний час бухгалтерський облік не забезпечує повноти відображення в обліку інформації щодо усіх видів державної фінансової підтримки, що отримують аграрні підприємства. Тому було запропоновано до рахунку 48 "Цільове фінансування та цільові надходження" відкрити субрахунки: 481 „Цільове фінансування на поточні витрати”, 482 „Цільове фінансування на капітальні витрати”, 483 „Компенсація відсотків за банківські кредити”.

Слід відзначити, що подальшого дослідження вимагає питання обліку коштів фінансової підтримки, які підприємство отримує у формі здешевлення кредитів сільськогосподарському виробнику.

Список використаних джерел

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: Підручник. – 2-ге вид., доп. і перероблене. / В.Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2002. – 624 с.
2. Борщ А.Г. Бюджетна підтримка аграрного сектору в умовах трансформаційних процесів в економіці України // Економіка АПК. – 2009. – № 2. – С. 111-116.
3. Гудзь О.Є., Сомик А.В. Державна програма фінансової підтримки підприємств АПК через механізм здешевлення кредитів // Економіка АПК. – 2008. – № 11. – С. 54-63.
4. Коноплицька О.В. Удосконалення облікового забезпечення використання коштів бюджетної підтримки // Економіка АПК. – 2009. – № 8. – С. 105-110.
5. Нелеп В.М. Планування на аграрному підприємстві: Підручник. – 2-ге вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2004. – 495 с.
6. Порядок використання у 2009-2013 роках бюджетних коштів, що спрямовуються на підтримку підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів // Бухгалтерія в сільському господарстві. – квітень, 2009. – № 8 [233]. – С. 5-9.
7. Сук Л., Сук П. Облік бюджетного фінансування для підтримки агропромислового виробництва // Бухгалтерія в сільському господарстві. – травень, 2008. – № 9 [210]. – С. 35-44.

Анотація. Рассмотрено основные аспекты учетного обеспечения средств государственной финансовой поддержки, которые получают сельскохозяйственные предприятия. Определены основные формы бюджетного финансирования и предложено улучшение учета государственной финансовой поддержки.

Ключевые слова: бюджетная поддержка, дотация, субсидия, механизм удешевления кредитов.

Abstract. The article discusses the main aspects of the display of state financial support for agricultural enterprises in accounting. Define the main forms of budget financing and propose the perfection of accounting of state financial support.

Key words: budget support, grant, subsidy, mechanism for easing of credit.

УДК 657:338.3:631.15:001.8(477)

В.Л. Вакуленко, аспірант Національного університету біоресурсів і природокористування України (м. Київ)

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА: СТАН ТА РОЗВИТОК

Досліджено основні теоретико-методологічні засади управлінського обліку виробництва продукції рослинництва. Представлено зв'язок управлінського обліку з бухгалтерським обліком. Проаналізовано дослідження сучасних науковців щодо загальних проблем управлінського обліку. Розглянуто сучасний стан виробництва продукції рослинництва. Представлено змінну тенденцію розвитку обсягів виробництва основних видів продукції